

Soudní lékař Tomáš Vojtíšek má za sebou dvaadvacet let praxe, ale na rozdíl od kolegů z jiných oborů pacienty neléčí. Těžištěm jeho práce je pitva. Často spolupracuje s kriminalisty, a to i při vyšetřování vražd. „Čistě z profesního hlediska je kolikrát méně zajímavá pitva třeba i u mediálně známé vraždy než se věnovat úmrtí například při dopravní nehodě. Vraždy bývají často velmi banální, nehody naopak komplikované. Tragické je obojí,” říká v rozhovoru pro Deník N.

Vzpomínáte na „svoji“ první vraždu?

Bylo to krátce po mém nástupu na ústav (Ústav soudního lékařství Fakultní nemocnice u svaté Anny v Brně a Lékařské fakulty Masarykovy univerzity, pozn. red.). Moji tehdejší starší, zkušenou kolegyni policie požádala, aby se dostavila na místo činu. Byl jsem zrovna v práci, vzala mě s sebou. „Vražda, přiučíš se!” řekla.

S vyšetřovali a státním zástupcem jsme jeli někam za Znojmo, jednalo se o vraždu bezdomovce jiným bezdomovcem. Prohlíželi jsme oběť a později i pachatele na policejní služebně.

Tehdy jsem si uvědomil, že pachatelé, oběti ani místa činu nevypadají tak, jak je vidáme ve většině kriminálek. Že mnozí lidé, kteří se dopouštějí závažných trestných činů nebo jsou jejich oběťmi, patří do sociální skupiny na okraji společnosti, nebývají krásní, sexy ani úspěšní, a k činu spíš dojde v prostředí ubytoven než v nějaké zajímavé lokalitě.

Málokdy vypadá vrah tak, jak by si člověk představoval vraha. A málokdy oběť tak, jak si představujeme oběť. Bývá to smutné, tragické a často to vypovídá o lidském neštěstí i zoufalství.

Proč je vražda tak přitažlivá pro publikum?

Je to odvěká fascinace smrtí. Nepřirozená smrt lidí přitahuje, i to tajemno kolem. Co se přesně stalo a jak? My soudní lékaři máme, nebo se snažíme mít profesionální nadhled, když se pokoušíme do případu namísto tajemna vrhat světlo, ale fascinace je součástí lidské povahy.

Takže i vy si ještě připouštíte určitou míru fascinace?

Ano. Ale doufám, že jsem smrtí fascinován jen ve fyziologické míře. Spíš bych řekl, že mnohem méně, než je běžné. Přece jen je smrt hlavní součástí mé práce.

Prohlídky těl na místě činu nebo pitvy obětí či potenciálních obětí násilných trestných činů představují jen výše vaší práce, ale v našem rozhovoru se na ně zaměříme. Zajímalo by mě, co vás napadne, když řeknu: Dokonalá vražda?

Nedozvíme se o ní. Logicky. Víme jen o vraždách, které dokonale nebyly.

Byl jste někdy u případu, který byl z pozice vraha tak rafinovaný, jak bývají vraždy v kriminálních bestsellerech?

Nechci podceňovat české vrahy a je vždy velká tragédie, když je člověk zbaven života, ale většinou nejde o promyšlené vraždy. Velmi často se odehrávají po hádce, v afektu nebo jde

o vraždu z nenávisti, kdy si člověk na někoho počká a agresivně ho usmrtí.

Nevybavuju si, že bych se setkal s nějakým opravdu rafinovaným způsobem vraždy, ani takové, která by byla třeba záměrně simulována jako sebevražda. Občas se to stane, ale naštěstí to není moc typické. Musíme s tím počítat a je to náš strašák.

Kriminalista Miloslav Jedlička řekl Reflexu, že „u nás se vraždí nudně“. A při přípravě na náš rozhovor jsem se dočetla, že nejběžnější vražednou zbraní je nůž.

Ano, to je obojí pravda. Ale i když jsem řekl, že vraždy nebývají rafinované, neznamená to, že nebývají bestialní. Nejčastějšími jsou vraždy ostrými nástroji a nezřídka to bývá tak, že ran je hodně. Třeba i několik desítek bodně řezných ran po celém těle.

Řekl jste, že simulovaná sebevražda je váš strašák. Vzpomínáte na nějaké případy, kdy jste zjistili, že se to odehrálo jinak, než se na první pohled zdálo?

Takových případů bylo víc. Například u jakéhokoli případu oběšené – i když pravděpodobnost je malá – musíme mít na paměti, že by to mohla být simulovaná vražda. Nebo u utonutí. Tělo je ve vodě už nějakou dobu, došlo k posmrtným změnám, voda nález pozmění. Musíme pečlivě zkoumat, zda v tom nemohlo hrát roli cizí zavinění.

Stejně jako při náhlém úmrtí se musíme ptát: „Zemřel ten člověk na selhání srdce, nebo se dusil?“ Dušení je mimochodem taky strašák, proto jednou z nejpečlivěji pitvaných částí těla je jazyk.

Jazyk? Co se podle ní pozná? Když je porušená, může to svědčit pro násilí ze strany druhé osoby, že došlo ke rdoušení nebo škrcení.

Někdy jsme schopní do detailu určit, jak ke smrti došlo a co bylo její příčinou, ale může se stát, že jediné, co je na těle patologické, je to, že je mrtvé. S nadsázkou řečeno. V literatuře se uvádí, že u jednoho procenta je pitevní nález zcela negativní. Nemůžeme najít žádné stopy a jsme z toho nešťastní.

Co může být příčinou takového úmrtí?

Nejčastěji se jedná o srdeční arytmie. Mrtvému už nenatočíme EKG, při pitvě smrtelnou poruchu srdečního rytmu nezjistíme. S jistotou to tedy říct nemůžeme. V takovém případě musíme potlačit své medicínské ego a říct si, že pitva nebyla zbytečná, neboť jsme mohli některé věci vyloučit. Víme, že zemřelý nebyl otrávený, zardoušený, že ho nikdo neudeřil. Víme, že na jeho tělo nepůsobilo mechanické násilí, venku tedy neběhá vrah. I to je úspěch pitvy, byť jsme přímou příčinu smrti nenašli.

Měli jsme i případy, kdy nález nebyl podezřelý, žádné stopy násilí a podobně, ale provedli jsme toxikologické vyšetření a prokázala se otrava. Bohužel, několikrát šlo o dítě, které otrávil rodiče. Musíme vždy postupovat obezřetně a mít tyto věci na mysli. Můžeme být totiž nakonec jediní, kdo řekne: „Pozor, tady něco nehraje!“ Přerušíme pitvu a voláme policii, že máme podezřelý nález. Nevíme v tu chvíli zcela jistě, zda jde, či nejde o vraždu, ale je třeba tomu věnovat pozornost.

Tomáš Vojtíšek podle svých slov nikdy nelitoval, že si vybral profesi soudního lékaře.

„Nechci podceňovat české vrahy a je vždy velká tragédie, o promyšlené vraždy,” podotýká Tomáš Vojtíšek z Fakultní

Jsmo advokáti bývají banální,

Můžeme být v celém řetězci ti poslední, kteří ještě mohou upozornit na něco podezřelého, tedy že někdo nezemřel přirozenou smrtí, ale násilnou.

Můžete ještě zavzpomínat?

Jedna starší paní byla nalezena mrtvá ve svém domku, nikde žádné stopy násilí nebo násilného vniknutí. Přivolaný lékař konstatoval náhlé úmrtí, patrně srdeční selhání, nic podezřelého. Když se na místo dostavila její zduřená dcera, rozhlédla se. „Kde je ta pila?” – „Jaká pila?” – „Tady byla motorová pila,” ukázala na místo, kde měla být. Ukázalo se, že chybí i další věci, že došlo pravděpodobně k loupeži.

A tak jsme paní převzali k pitvě a potvrdili jsme vraždu. Byla zardoušena. Ale nález byl velmi subtilní, žádné jednoznačné otisky prstů na krku, žádné vnější známky násilí, zevní nález byl velmi diskretní.

Vždycky je potřeba obezřetnost. Můžeme být v celém řetězci ti poslední, kteří ještě mohou upozornit na něco podezřelého, tedy že někdo

nezemřel přirozenou smrtí, ale násilnou. Proto nám někdy říkají advokáti mrtvých.

Advokáti mrtvých?

Ano. Kolegové z Hradce Králové zpracovali dokonce knihu s názvem Advokáti mrtvých. Rozhovory se soudními lékaři přelomu 20. a 21. století, velmi zajímavé čtení, doporučuji.

Když se vrátím k tomu, že vraždy nebývají rafinované, je to pro vás vůbec profesionálně zajímavé?

Mě moje práce velice baví, nikdy jsem volby povolání nelitoval, skoro pokaždé to je zajímavé. Ale opravdu může být paradoxně – čistě z profesního hlediska – méně zajímavá pitva třeba i u mediálně známé vraždy než se věnovat úmrtí například při dopravní nehodě. Zatímco mediálně propíraná vražda může být v pod-

ROZHOVOR

FOTO: KAROLÍNA POLÁČKOVÁ

když je člověk zbaven života, ale většinou nejde nemocnice u svaté Anny v Brně a Masarykovy univerzity.

mrtvých. Vraždy říká soudní lékař

statě velmi banální, některé nehody jsou velmi komplikované případy, ve kterých mimo jiné pomáháme policii hledat viníka.

Pro soudní lékařství je alfou a omegou pitva?

Je těžištěm našeho oboru. Musíme provádět pitvy, protože na rozdíl od osob, které umírají v nemocnici, zpravidla nemíváme o „našich“ zemřelých v ruce žádné výsledky lékařských vyšetření z doby těsně před smrtí.

Pokud je někdo hospitalizovaný v akutním těžkém stavu, podstoupí mnoho odborných vyšetření a lékaři za několik hodin vědí o pacientovi opravdu skoro všechno. Zatímco my se zabýváme případy, kdy člověk zemře mimo nemocnici, doma, na ulici, v terénu. Náhle, nečekaně, násilnou smrtí včetně sebevraždy. První diagnostiku tedy provádíme až na

Mě moje práce velice baví, nikdy jsem volby povolání nelitoval, skoro pokaždé to je zajímavé.

zemřelém. Náš případ je mrtvé lidské tělo. Někdy ale pitváme i osoby, které zemřely v nemocnici, typicky na následky úrazu, jež utrpěly před jejich přijetím – tedy po násilném trestném činu, pokusu o sebevraždu nebo po dopravní nehodě.

Vystupujete také jako soudní znalci, že?

Soudní lékařství se zabývá i posuzováním mechanismů a závažnosti úrazů u živých osob, u lidí, kterým bylo poškozeno zdraví při trestném činu. Provádíme také výpočty, jak moc byl řidič, který má na svědomí dopravní nehodu, ovlivněn alkoholem, tedy jaká byla koncentrace etanolu v jeho krvi v době nehody.

Také někdy osobně vyšetřujeme potenciální pachatele a podezřelé u vražd, všímáme si drobných zranění, která mohou být důležitá. Mohla vzniknout od bránící se oběti.

Vášim hlavním úkolem ale je zjišťovat příčiny úmrtí.

Případně další okolnosti úmrtí. A prvotním adresátem výsledků pitvy je rodina. Je potřeba zdůraznit, že naše výstupy slouží především k tomu, aby lidé věděli, na co umřel jejich blízký. Šel ráno do práce a už se nevrátil, zkolaboval. Nebo je nalezený doma. Blízcí se ptají: „Na co zemřel? Jak smrt probíhala? Trpěl?“ Často se ptají, jestli může být příčina – pokud je to nemoc, o níž nevěděli – dědičná. Například u náhlých úmrtí ze srdečních příčin u lidí do 40 let často doporučujeme příbuzným jejich vyšetření.

Pokud lékař v předmětu soudní lékařství nedával pozor nebo nemá zkušenosti a znalosti, může snadno něco přehlédnout, a tím přehlédnout třeba i vraždu?

Však si můžeme vzpomenout na případ manželů Stodolových, kteří si odpykávají doživotní trest, kde slabým článkem řetězu, jenž měl posloužit k odhalení násilného úmrtí byla mimo jiné právě prohlídka těla zemřelého a nesprávný postup při nařizování pitvy.

Vidíte, vzpomínám si. Až u nějaké třetí oběti na tom přivolanému lékaři něco nehrálo, vidíte?

Kdyby nepojal podezření a neoznámil svůj nález policii, možná by je nikdo neodhalil. A to také říkám studentům u zkoušky, že nepozornost nebo neznalost sice už neublíží zemřelému, ale mohou způsobit, že vrah unikne a bude zabíjet dál.

Když vás policie přivolá na místo činu, jaký je postup?

Zúčastníme se i ohledání místa činu s nálezem zemřelého, provádíme různá měření, ale i posuzování okolí zemřelého, základní prohlídku, některé závěry můžeme říct i na místě. Ale pak následuje pitva.

A po pitvě je každý generál...

To také občas říkám. Je spousta poznatků, které na místě jednoznačně říci nemůžeme. Pitva a ohledání místa činu jsou neodkladné a neopakovatelné úkony, které čím později se udělají, tím horší můžou mít výsledek. Záleží případ od případu.

Některé případy mohou vypadat velmi podezřele, ale nakonec se zjistí, že nejde o cizí zavinění. Řešili jsme případ, kdy bylo tělo nalezeno v tratolišti krve, vypadalo to velmi nestandardně, ale při pitvě jsme zjistili, že šlo o náhlé vykrvácení z jícnu v důsledku varixů (úvar, který vzniká při dlouhodobém přetěžování žíly nadměrným množstvím krve, u dolních končetin jsou to křečové žíly), které vznikly kvůli pokročilé cirhóze jater.

Naopak něco, co může vypadat jako chrlení krve při nádorů plic, mohou být třeba řezná poranění. Na místě nálezu se velice špatně posuzuje, kde, v jakém počtu, jaké rány se na těle nacházejí.

Velmi důležitý úkol soudního lékaře ale je správně své poznatky interpretovat a předat justici. Základní dovedností soudního lékaře jsou nadprůměrně vytvořené vyjadřovací schopnosti.

Aha, můžete to vysvětlit na nějakém případě?

Je to už hodně let, kdy během relativně krátké doby došlo v České republice ke třem vraždám s násled-

ným rozkouskováním těla mrtvoly, takzvaným defenzivním rozkouskováním. To tak pachatel vraždy stojí nad mrtvolou a říká si: Jejda, to je problém.

Kam s ní!

Ano. Zbavit se těla je z pohledu vraha racionální, aby snížil riziko odhalení. Jenže zbavit se těla není žádná hračka. Tělo je těžké, obtížné se s ním manipuluje, zato s kousky mrtvoly se manipuluje mnohem lépe. Takže pachatelé, kteří na to mají žaludek, tělo rozkouskují a pak je to pro ně snazší. Zahodit je po částech do řeky, do popelnice, na smetiště.

Tak jsme v Brně měli případ balíkového vraha. Vražda se sice stala v Praze, ale vrah kousky těla oběti, které oddělil – kdoví proč –, dával do balíků a posílal do Brna na neexistující adresy. Balíky se hromadily v Brně na hlavní poště. Policie pak měla k dispozici několik balíků, ze kterých se dala poskládat část zavražděné ženy. Ano, slavný motiv Otýlie Vranenské se čas od času objevuje i po sto letech.

Vášim úkolem tedy bylo zjistit, jestli části těla patří jednomu člověku, nebo více lidem?

A museli jsme k tomu přistupovat velmi opatrně, nesmíme dát na dojmy. Nemohli jsme si po otevření prvního balíčku říct: „To je jasné defenzivní rozkouskování.“ Napadnout vás to může, samozřejmě, ale nesmíte závěry strýlet od boku.

Šli jsme krok po kroku. Jedná se o lidské části těla? U malých fragmentů nebo u kostí to nemusí být zcela zřejmé. Jsou to pozůstatky jedné osoby, nebo více osob? Jaké je pohlaví, věk, můžeme to určit? Nesmíme přeskočit žádný krok, mohlo by nás to svést na scestí. Co řeknu vyšetřovatelům nebo zaprotokoluji, musí být exaktní, musí to být absolutně pravdivý výrok.

Jak zněl váš závěr?

„Při pitvě nebyly nalezeny žádné známky toho, že by se mělo jednat o více než jednu osobu.“ Exaktní formulace je velmi důležitá, aby se na tom pak někdo nevozil u soudu.

Když při prohlídce těla zjistíte, že na lebce jsou patrné známky po úderu tupým předmětem, tak byste asi neměli ani mezi řečí kriminalistům říkat domněnky typu: „Mohla by to být baseballová pálka.“ Tím byste to už vyšetřovatelům – lidově řečeno – nasadili do hlavy. Zaměřili by se na pátku, ale mohlo jít třeba o jehněčí kýtu, jak mi teď naskočila slavná povídka od Roalda Dahla, kde pachatelka vražedný nástroj upeče a hostě ho snědí.

Máte naprostou pravdu. Jak jsme už řekli, oblíbený nástroj je nůž – často jsme konfrontováni s tím, že policie najde podezřelý nůž a ptá se: „Byl to tento?“ A my nesmíme říct: „Ano, to je on.“ Můžeme říct, že se jedná o nástroj, který je podle svého tvaru „způsobit ke vzniku zjištěných zranění“. Nesmíme se pouštět do spekulací, které mohou být zavádějící. Je lepší říct méně, ale tak, aby to byla vždy pravda.

LENKA VRTIŠKOVÁ
NEJEZCHLEBOVÁ
redaktorka